

עלים

עלון שבועי משלחן מערכת מכון עלה זית

publish@alehzayis.com | 732.513.3466

alehzayis.com | fax: 732.865.7002

עלה חילוק

תוכחה מגולה על דרך הלימוד

ע"פ ספר 'פיתוחי חותם' (הקדמה לשו"ת חתם סופר) מהדורת עלה זית, עם הגהות וצינונים 'אוצרות חתם סופר' מאת הרה"ג ר' משה שלאמיוק שליט"א

אם פְּחֻקְתִּי תִּלְכּוּ (ויקרא כו, ג). שתהיו עמלים בתורה (רש"י).

ז"ל החתם סופר, פה מצאתי לי מקום להרחיב הדיבור מה שאלצוני, הנה השל"ה (ריש מסכת שבועות ד"ה והנה יש) וכל גדולי ישראל צווחים כי כרוכיא על החילוקים הנהוגים בבעלי ישיבה ואומרים שהם מבלי עולם, והנה דבר זה נתפשט מאוד בכל תפוצות ישראל, וחלילה לנו לחשוב כן על צדיקים וטובים קדמונינו שהנחילו לנו ירחי שוא ומשאות מדוחים ח"ו, ואיך לא סקלום אנשי דורם כשהתחילו לקלקל בחילוקים.

לכן אומר אני כי החילוקים דרכם בקודש וממעין קודש יצאו אלא שנתקלקל באורך הזמן. וטרם כל נחקר על שם זה חילוק מה שמו מה תאמר. אבל הוי יודע כי עיקר שימוש התלמידים אצל רבם הוא לדמות מילתא למילתא, וזה לשון הרא"ש הובא ב"י בבדק הבית ביו"ד סימן רמ"ב ז"ל: וי"ל עכשיו נמי אין כל מעשה בא בגמרא אלא שמדמה מילתא למילתא, ואיכא למיחש שמדמה מה שאינו דומה עכ"ל הב"י שם, ועל זה נהגו במדינות האלו אם אדם מחדש דבר אומרים גלי"ך או אונגלי"ך, פירוש, דומה או אינו דומה, שהדמיון עולה יפה או אינו עולה יפה, ולהיות הסברות עמוקות ודקות כחוט השערה לחלק בין זה לזה, ויתורצו כמה קושיות ע"י שיועד לחלק בין זה לזה, לכן מה שיהיה בעיני התלמידים דומים זה לזה, יבוא רבם וחקרו שאין זה דומה, ומראה להתלמידים הסדק שבין זה לזה, וזה הוא החילוק שהיה הרב מראה להתלמידים החילוק וההפרש שבין סברא לסברא, מה שהיה נראה להם במושכל הראשון דומים זה לזה, ומזה למדו דרך האמת להוראה.

אך בעו"ה נתקלקלו הדורות ואדרא החליפו הנ"ל בפלפולים חריפים ומשוננים ואינם משגיחים אי דומה או אינו דומה, רק שיהיה חריף וחודד או לשיטתו, אע"פ שאם נעיין היטב אין זה שיטתו והחילוק רב ביניהם, עד שבעלי החריפים האלו הם המורים בחריפותם, והי לך לשון הריב"ש ז"ל (סימן רע"א) ז"ל אבל אין צריך לידע כל היות תוספות וגליונים ולמירא דקלא ולזקוף להו, כמה חכמים אינו בעינינו מפולפלים בהיות דמעילי פילא בקופא דמחטא ועל כל קוץ וקוץ אומרים תילי תילים של קושיות ותירוצים, ולפום חורפא לא סליק להו שמעתא אליבא דהלכתא ואומרים על אסור מותר ועל מותר אסור עכ"ל הריב"ש ז"ל. ה' יודע כי ככל האמור הבנתי מתוך קצורי דברים ומיזותן של רבותי, אלא שהם שמו מחסום לפיהם ולא גלו הדבר אלא ברמז לצנועי תלמידיהם, ואני עני וכואב מקום הניחו לי להתגדר בו, וה' הטוב יכפר בעד, עכ"ל בפיתוחי חותם.

ועוד בענין מבטו של החתם סופר על דרכי הלימוד, ראה מה שכתב בדרשות חת"ס (דף שע"ד טור ב' ד"ה ועד"ז) בהספדו על בעל אור חדש ז"ל, מה לנו בחריפות של הבל, והאמת אהוב יותר וכו'. אמנם הקב"ה חדי בפלפולא אם היה אפשר שיהיה על דרך האמת וכו'. וכן היה ממש בזה החכם [בעל אור חדש] שמת, שבילדותו היה חריף וחרוף עמוק עמוק מי ימצאנו כנראה מחבוריו שבימים ההמה, ולעת זקנותו בחר לו דרך האמת על פי חריפותו שהיה לו מימי קדם קדמתה, כנראה מחיבורו האחרון [אור חדש] על קידושין עכ"ל.

ובקובץ תשובות (סימן פ"ב) כתב ז"ל, כי הדוחקים רובם אמתיים, אמנם השכליים וההמצאות רובם שקר, והם המכסים פני האמת וגורמים לבעליהם להחזיק בשקר בתורת ה', כי רע בעיניהם הוודות על האמת ולעזוב החריפות שלהם, וזאת המכשלה תחת יד החריפים עכ"ל.

הרה"ג רבי משה שלאמיוק שליט"א נו"ר עם הרה"ג רבי לייב גרליק שליט"א

עלה תורה

תורה לשמה

לקראת פרשת בחוקתי רציתי להציע שאלה לפני הלומדים בענין תורה שלא לשמה. האור החיים חידש דהא דאמר' בסוטה (כא). דתורה מגנא ומצלאל מיצה"ר הוא רק תורה לשמה, ותורה שלא לשמה אין בכחה להציל מחטא. ולפי זה תירץ קושיית הגמ' שם מאחיתופל ודואג דלמה לא הצילתם תורתם מלחטוא, דהם למדו תורה שלא לשמה. ולפי זה ביאר האוה"ח את הפסוק "אם בחוקתי תלכו" - שתהיו עמלים בתורה, "ומצותי תשמרו" - ר"ל די ש'ב' מצוות בעמלות בתורה, חדא שלא ללמוד לקנתר ושנית שלא ללמוד בשביל כבוד, והם שני דרכים שלא לשמה, ואם 'ושמרתם ועשיתם אותם' - אז תזכה שלא לחטוא.

ומלבד דמהא דלא תי' הגמ' כן משמע שלא כדבריו, יעויין בספר מרפא לשון להג"ר רפאל המבורגר ז"ל שהוכיח להיפוך, שדייק בלשון הגמ' בערכין (טו): אמר ר' חמא בר חנינא מה תקנתו של מספרי לשון הרע, אם ת"ח הוא יעסוק בתורה שנא' מרפא לשון עץ חיים וכו' ואין עץ אלא תורה שנא' עץ חיים היא למחזיקים בה, ואם ע"ה הוא ישפיל עצמו שנא' וכו', ופליג עליו אחיו ר' אחא ב"ר חנינא שאם סיפר אין לו תקנה, אלא מה תקנתו שלא יבוא לידי לה"ר אם ת"ח הוא יעסוק בתורה ואם הוא ע"ה ישפיל עצמו שנא' וכו', והביא אותו פסוק שהביא אחיו. וק' למה לא הביא הפסוק עץ חיים היא למחזיקים בה לראי' שיעסוק בתורה כמו שהביא ר' חמא לעיל, והביא הג"ר רפאל ראי' מזה דלעיל דאיירי ברפואה על לה"ר בעיני תורה לשמה דוקא לרפאותו, ולכן הביא הפסוק עץ חיים היא למחזיקים בה, כמו שדורשים על הפסוק אורך חיים בימינה - למימינים בה, דר"ל תורה לשמה, אבל ר' אחא דאיירי רק להצילו מעבירה סגי בכל תורה אף תורה שלא לשמה, ולכן לא הביא הך פסוק.

רבי רפאל הכהן המבורגר זצ"ל

יוסף אביב
כ"ו אלול

הזמנים לעיר לייקוואוד יצ"ו נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן שליט"א

מוצאי שבת		יום השבת		ליל שבת		ערב שבת	
8:50	ג' כוכבים קטנים רצופים	8:30/9:18	סו"ז קרי"ש מג"א (לפי האופק) וגר"א	7:44	הדלקת נרות	1:30	מנחה גדולה (גר"א)
9:16	ע"ב דקות	9:58/10:30	סו"ז תפילה מג"א וגר"א	8:02	שקיעת החמה (צריך להחמיר ב' דקות)	4:27	ט' שעות (להתחלת סעודה)
9:40/9:51	ר"ת לחשבון המעלות אכטיל	12:53	חצות (סעודת שבת להב"ח)	6:53-7:53 (וי"א 6:57-7:57)	מזל מאדים (למנא דחש ליה)	5:03	מנחה קטנה (איסור מלאכה)
12:53	חצות הלילה למלוא מלכה	8:03	שקיעת החמה	8:44	זמן קר"ש של ערבית (לעשית ולפני הסעודה)	6:33/6:58	פלג המנחה (גר"א מג"א לפי אופק)

מגננים: פרקי אבות פרק ה | ליל ש"ק סופרים ל"ז לעומר (גבורה שביסוד), מוצ"ש סופרים ל"ח לעומר (תפארת שביסוד).

ראיתי בגליון תזריע מצורע מש"כ בשם ספר שפתי חיים, בביאור שיטת הראשונים והקב"ה משגיח רק על כללות המין. וצ"ע לכאורה מדאיתא בגמ' (ע"ז ג, ב) שהקב"ה יושב וזן מקרני ראמים עד ביצי כינים, [הערות המערכת: באמת כבר העיר הרמב"ם במורה (חלק ג פרק יז) כשמביא את עיקר שיטתו ממימרא זו ועוד רבים כמוה, ותירץ שגם זה חוזר על כללות המין]. וכתב המהרש"א (פסחים ק"ח, א), וז"ל, וזהו דבר גדול הוא שהקב"ה יושב ברומו של עולם ומשגיח למטה בשפלים ליתן לכל בריה מזונו וכדאמר"י פ"ק דע"ז וכו', הוא בעצמו **משגיח** וזן כל בריה וכו', גם שהוא יושב למעלה הוא **משגיח** בארץ ליתן לכל בריה שפלה פרנסתה וכו', עכ"ל. הרי משמע מלשון מהרש"א שהקב"ה **משגיח** וזן על כל בריה בפני עצמה.

בבא

***

עוד בהנ"ל

אציין דבר בעתו מל"ג בעומר שהיה לפני ימים, מה שראיתי ביערות דבש (חלק ב דרוש ו) וז"ל, ועיין בדברי רמב"ם במורה נבוכים, דדעתו דעל אדם, ה' משגיח בפרטות, אבל על בהמות ועופות, אין משגיח בפרטות כי אם בכל המין, והרמב"ן חולק, וזהו מאמר חז"ל במדרש רבה [ב"ר ע"ט - ו] רשב"י כד יצא ממערה חמא צייד הצד לצוד את עוף, ונפק קלא לא יהיה ניצוד, ונמלט באמת, ועל צפור אחר יצא קול שיהיה ניצוד, ובאמת ניצוד, ואמר רשב"י חזינן צפור בלא גזירת שמים לא נצוד. ויש להבין מתחילה מה קסבר, אלא שמתחילה חשב **כדעת הרמב"ם במורה, כי על צפורים פרטיים אינו משגיח, אבל אחר כך ראה כרמב"ן, שאפילו על צפורים פרטיים השגחתו מיוחדת וראה כי צפור בלא גזירת שמים לא נצוד**. והנה בעו"ה בגלות, הקדוש ברוך הוא מסתיר פניו מאתנו, כדכתיב [דברים ל"א] ואנכי אסתיר וכו', והרי אנו כמעט בגדר בהמה ועופות לדעת הרמב"ם, שאין משגיח בפרטות, וזהו מאמר דוד [תהלים ק"ב] שקדתי ואהיה כצפור בודד על גג, והיינו כצפור לבד, שאין בו השגחה פרטית עכ"ל.

מלפניו ברוך קולמאן

***

תגובת הרב הלל שמעון שימאנאוויטש: כבר מילתנו אמורה שאין רצוננו להיכנס בסבך של סוגיא עמוקה זו, והבאנו את דברי הגרא"מ מן שך וצ"ל שאצלינו מקובל שעל הכל יש השגחה פרטית. ועתה שמעתי מאחד מבני ביתו של הגר"ח קניבסקי וצ"ל שאצל מרגן החזון איש והקהילת יעקב היה מקובל כך. אמנם לגבי מש"כ היערות דבש שהרמב"ן חולק על הרמב"ם, אציין לדברי הרה"ג ר' יואל יעקב ספרקה שליט"א, בפירוש חזון יואל לשער הגמול מהרמב"ן (הערה 276 עמ' ר"ב-ר"ג מהדורת עלה זית תשע"ו) בכירור שיטת הרמב"ן בכמה מקומות.

***

גדר 'שיחת חולין' לשיטת רש"י

בגליון לפרשת אחרי קדושים הובא מדברי הרה"ג רבי יעקב ניומאן שליט"א בעמ"ח ספר הקול קול

יעקב, על הא דאיתא ביומא (יט, ב) אמר רבא השח שיחת חולין עובר בעשה, ופרש"י (ד"ה ולא בדברים אחרים) שיחת ילדים וקלות ראש, עכ"ל, ומסיק שם בשם הצביון העמודים דמה שכתב רש"י שיחת ילדים, כוונתו גם לדברים בטלים בעלמא שאין בהם קלות ראש אך גם אין בהם תועלת, עכ"ל.

הנה יש להעיר שאין זה הסכמת הפוסקים בכוונת רש"י, אלא כונתו היא דוקא לדברי ליצנות וגנאי וכדומה, אבל לא לדברים בטלים. כן כתב המג"א (סו"ס קנו), וכן מבואר בהגהות הגרעק"א (שם), וכן כתב הפרמ"ג (שם). וכן נקט החפץ חיים (פתיחה עש"ן יב בבאר מים חיים), ע"י עליהם. וצריך לומר שזו גם כוונת רש"י בסוכה (כח, א ד"ה שיחת חולין) שכתב דברי הבאי ושחוק, ר"ל דברי גנאי וכדומה. וכן משמע מדברי הרמ"א בהלכות תלמוד תורה (י"ד סי' רמו סעי' כה), ששיחת חולין הכוונה מליצות ומשלים של שיחת חולין ודברי חשק, עי"ש.

בעל ברכת שמואל עם הגאון רבי לייב מאלין ועוד תלמידים

הרי שאיסור של השח שיחת חולין הוא דוקא בכגון דברי גנאי וליצנות. והגדרת הדברים כתב הברכת שמואל (קידושין סי' כז אות ח) וזת"ד, יש ביטול תורה ע"י שיושב ומסיר מלבו כמו דברים בטלים וליצנות, וע"ז נאמר ודברת בם ולא בדברים בטלים וכו', והדברים בטלים המה בעצמם הסרת התורה מן הלב, ויש בזה ביטול תורה בידים, ולא בשב ואל תעשה אלא בידים ממש, עי"ש. וכדברי הברכת שמואל מפורש בסמ"ק (אות טו) וז"ל, שלא לפרוש מן התורה וכו' ביושב ומסיר מלבו הכתוב מדבר, וגם אמרו חכמים השח שיחת חולין [הגהות רבינו פרץ - פירוש דבר גנאי וקלות ראש] עובר בעשה וכו' וגם בלאו דפן יסורו מלבבך כל ימי חיך, ע"כ. והדברים מוסברים ע"פ מה שכתב הסמ"ק (אות קה) וז"ל, וכתיב לריח שמניך טובים, למה נמשלה דברי תורה לשמן, לומר לך מה שמן נותן לתוכו טיפה של שאר משקין יצא כנגדו טיפה של שמן, כך אדם שנכנס בפיו דבר של ליצנות יצא כנגדו דבר תורה, עי"ש.

בהוקרה, נחמ' יצארה סופק

***

תגובת הרב הלל שמעון שימאנאוויטש: מענין לענין אציין מה שמעתי בזה השבוע ממו"ר הגאון רבי שלמה פייוול שוסטל שליט"א בהספדו על הגאון

רבי מאיר הרשקוביץ וצ"ל. דברשתן הביא רש"י את דברי חז"ל שדרשו מלשון תלכו "שתהא עמלים בתורה", ועדיין יתכן להיות עמל בתורה, וגם לעמול בדברים אחרים, וע"ז מלמדנו התו"כ (אחרי מות פרשה ח פרק יג אות יא) "ללכת בהם עשם עיקר ואל תעשם טפלה", כלומר שאינו מספיק להיות עמל בתורה רק צריך גם לעשות את העמל הזה לעיקר. ועדיין יתכן לעשות את התורה עיקר, ובכל זאת להיות נושא ונותן גם בטפלה, על זה ממשיך התו"כ (שם) "ללכת בהם שלא יהא משאך ומתנך אלא בהם", כלומר שלא די בזה שעשה את התורה עיקר, אלא שצריך גם להקפיד שלא להיות נושא ונותן בשום דבר אחר, עכ"ל.

***

תגובת הרב יעקב ניומאן למכתבו של הרה"ג ר' אהרן היינעמאן שליט"א בגליון פרשת אמור: אודות מה שנדפס בשמי בגליון (פרשת אחרי-קדושים) על דברי רש"י באבות (פרק ג משנה י), דפירש ש"שיחת הילדים" הם בחורים שעוסקים בדברי ליצנות ובני אדם רודפים אחריהם, עכ"ל. וכתב הרב הנ"ל דאני מפלפל אם הכוונה רק לדברי שחוק וקלות ראש, ומשמע שדעתי להחמיר, והעיר ד"הב"א משמע דוקא דברים מיוחדים ולא כל דברי חולין, עכ"ל.

ראשית אומר שלקושטא דמילתא המעיין בספרי 'הקול קול יעקב' יראה דלא באתי לבאר דברי רש"י באבות, והזכרתים שם דרך אגב, אלא שבגליון 'עלים' נדפסו הדברים כלפי רש"י באבות לפי שהוא דבר בעתו בשבוע שחל בו פרק שלישי דאבות.

בספרי באתי לבאר הגמרא ביומא (יט:): דיש איסור עשה למי ששח שיחת חולין, והבאתי מהראשונים וגדולי האחרונים דלמדו מזה חיוב ת"ת כל רגע. רק תוך הדברים הערתי דאף דמדברי רבינו יונה בברכות (ט: בדפי הרי"ף ד"ה ודברת) מבואר דלמד דשיחת חולין הוא כל דיבור שאין בו צורך, אבל ברש"י בכמה מקומות משמע דאין בכלל שיחת חולין כל דיבור שאין בו צורך, וכתבתי כמה צדדים איך הוציאנו המפרשים מזה חיוב ת"ת כיון דברש"י משמע דאין שיחת חולין כולל כל דיבור של איסור. ובתוך הדברים הבאתי צד - דאף דבוודאי אין זה הפשטות בדברי רש"י - אבל יש מקום לומר דגם רש"י מודה דקאי על כל דיבור, והבאתי מספר צביון העמודים על הסמ"ק (סימן טו אות ג) דנקט כן בדעת רש"י, והביא רש"י בסוכה (כח, ד"ה שיחת), דכתב דברי הבאי ושחוק, ודייק ממה שכתב דברי הבאי דהכוונה על כל דיבור.

ומה שכתב הרב היינעמאן ד'דברי הבאי' משמע דיבור מיוחד ולא כל דיבור שאין בו צורך, אף דיתכן לומר כן [וכן היא גם פשוטות שיטת רש"י וכאמור], אבל וודאי שאין זה מוכרח, דהרי רבינו יונה בברכות שהבאנו כתב 'דברי הבאי', ואחר כך כתב אבל כשמדבר לצורך פרנסתו מותר, עכ"ל, הרי דכולל בדברי הבאי כל דיבור שאין בו צורך. וכן משמע ברע"א על המ"א (סימן קנא) דלמד דשיחת חולין אינה אלא דברי גנאי וקלות ראש, והביא דכן כתב רש"י אבל בדברי רבינו יונה אלו משמע דנכלל יותר. וכן דייק החפץ חיים מדבריו (עש"ן יב בבמ"ח).

וְחָשַׁב עִם קְנֵהוּ מִשְׁנַת הַמְכָרוֹ לֹו עַד שְׁנַת הַיָּבֵל (ויקרא כה, ג).

בחידושי ר' אריה לייב (ס' לא) דן מהו החשבון של גרעון כסף אם פגע בו יובל תוך שש, האם גרעונו לפי שש או אינו צריך ליתן את הגרעון רק עד שנת היובל. וכתב דמסתימת דברי הרמב"ם (עבדים ב ח) משמע דאין מחשבין את הגרעון עד שנת היובל אלא בנמכר לעכו"ם בלבד, אבל נמכר לישראל מחשבין רק לפי שש. וכ"כ הרדב"ז (בספר הליקוטים) יעו"ו בדבריו.

וביאר הגאון ר' לייב, דמתחלק היובל האמור בנרצע ובין הנמכר לעכו"ם, דבנמכר לעכו"ם עיקר מכירתו נעשין עד היציאה של יובל, ולכן מחשבין את הגרעון כפי היציאה העתידה, מאחר שיציאת יובל חיילא בגוף המכירה, אבל בנמכר לישראל לא חייל היובל לגמרי בגוף המכירה, ולכן אין מחשבין את גרעון הכסף כפי היציאה דיובל, ומחשבין לפי היציאה דשש דחילל בעיקר המכירה.

ויש להעיר על דבריו, דבש"ס (קידושין יד, ב) משמע דכולה יובלות שוין זה לזה, דהרי בעי למילף יובל דנרצע מיובל של מכרוהו ב"ד, ולפי"ד הגאון יש חילוק גדול ביניהם.

ויש לבאר באו"א, דהנה כתב תוספות הרא"ש (קידושין טו, ב) וז"ל 'ולפום האי שנויא נרצע

ואמה העבריה שיוצאין במיתת אדון נגאלים בקרובים אליבא דרבי'. הרי דס"ל דיכול להיות דין גאולת קרובים בעבד נרצע. ומצאתי בשיעורי ר' אליהו ברוך שהעיר, דמדברי תוס' הרא"ש לעיל (יד) מבואר שלא נאמר דין גרעון כסף רק בעבד שנתחייב האדון כסף בעד מכירתו, אבל נרצע דלא נתחייב עליו שום כסף לא הוי בתורת גרעון כסף, ורק הנקנה בשטר וזקף את שאר דמיו במלוה יש לו

גרעון, ולא בנרצע שלא נמכר בעד כסף, וקשה דהיאך נקט הרא"ש דאף הנרצע הוא בכלל דינא דגאולת קרובים אליבא דרבי, וצע"ג.

ותירץ (אות לט), דחלוק הגרעון של הנמכר לישראל מן הנמכר לעכו"ם, דבנמכר לישראל עיקר הגרעון הוא להחזיר את כסף המכירה ולנתק את הקנין מעיקרו, ולא מצי לעשות את הגרעון אלא אם נתחייב כסף במכירה הראשונה, ובנרצע שלא נתן כסף אינו יכול להחזיר את הכסף לנתק את הקנין. אבל בנמכר לעכו"ם הגרעון נעשה בתורת 'גאולה' מרשות עכו"ם, ולכן אפילו אם לא קנאו בכסף יכול לגאולו מיד העכו"ם, ולכן כת' הרא"ש דנרצע הוא בתורת גאולת קרובים, דאף אם לא קנאו בכסף, אם ילפינן הנרצע מן הנמכר לישראל לדין גאולת קרובים, יכול להוציאו מרשות האדון בתורת גאולה.

ויש להעמיק בדבר זה, דגאולה מהני בתורת מקח, וקנייתו היא על השנים הנותרות, אבל גרעון נעשה בתורת ניתוק כסף הקנין, וע"י החזרת הכסף שנתן לו בראשונה, הלכך לא מצי לעשותה אלא בכסף המכירה, אבל גאולה דהוא למקח נעשית אף בשיווי השנים הנותרות.

ובזה יש לבאר את החילוק בין הנמכר לעכו"ם ובין הנמכר לישראל, דבנמכר לישראל שיציאתו בתורת גרעון, אין מחשבין עם היציאה דיובל, כיון שהכסף שנתן לו משעה ראשונה לא היה כפי החשבון דיובל, דיובל הוא יציאה המתחדשת לאחר זמן, והכסף שנתן לו היתה רק לפי חשבון שש, ולכן מחשבין דמי יציאה רק בחשבון של שש. אבל בנמכר לעכו"ם שיציאתו היא בגאולה, שהוא המקח על השנים הבאות לאחר זמן, מחשבין עם היציאה דיובל, ואע"פ שנתנת הכסף בראשונה לא היתה עם היציאה של יובל, מ"מ חייל היובל בגוף המכירה, ואם ירצה לקנות את השנים הנותרים צריך לחשב עם היובל העתיד לבא, דומיא דגאולת שדה דמחשבין ביובל, דבגאולה מחשבין עם היובל, כיון דמשלם בעד השנים הנותרות.

הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל נו"ע עם הגאון רבי לייב מאלין זצ"ל

(א) חולין צט, ב, וליבטול ברובא, ונחלקו הראשונים אם הותרו כל החתיכות לחד גברא בבת אחת, דעת הרא"ש להתיר דגזה"כ היא דכתיב אחרי רבים להטות הלכך חד בתרי בטל ונהפך איסור להיות היתר, והשיגו הרשב"א בתורת הבית [ובבגה"ר ריש סי' ק"ט נקט דהרשב"א מדאורייתא קאמר עיי"ש, דלא כט"ז ופמ"ג].

ויש לתמוה לדעת הרשב"א, שכפה"ג במתני' צו, ב דרוטב כולה מותרת, ועוד דכל שהוא לח בלח יש בילה וכבבת אחת דמיא. ותירצו האחרונים לחלק בין לח ליבש, וצ"ע דמקרא אחד הוא דילפי' לכולהו והוא קרא דאחרי רבים להטות, והיכי מצינן לחלק בעיקר דינם.

ולאידך גיסא יש לתמוה בדעת הרא"ש, דהיכי שמעינן מקרא דאחרי רבים להטות שיהפך האיסור להיתר, דלמיזל בתר רוב הוא דגמרינן משם בכל מקום, וכבר התעורר בזה הפמ"ג בפתיחה להלכות תערובות.

(ב) ומטו בי מדרשא בשם הגר"ח דרובא דסנהדרין תלתא פתיכא (ביה, א) אזלי' בתר רוב - בזה נקבע אמיתת הענין אחרי רבים, ואכתי בציר מנין הדיינים הדרוש לכל ענין וענין כמשפטו שלשה כ"ג וע"א, לזה בעי' ג"כ (ב) רובו ככולו, ועד כאן לא שמעי' דרובו ככולו אלא במקום העדר לא במקום מנגד, לזה בעי' (ג) ביטול ברוב, [וכי' תיסיגי בביטול ולא ליבעי רובו ככולו, עיי' שיעורי הגר"ח ש"ב"ק ריש פרק המניח שאין ביטול להשגת מעלה וכמ"ש האחרונים (עי' עונג יו"ט סי' ד', או"ש פ"א מציצית הי"א, בית האוצר, קוה"ע סי' נ"ט, ועי' פמ"ג תרכ"ו ורע"א בגליון השו"ע או"ח סי"א, ועי' שו"ת חת"ס יו"ד רע"ז ואו"ח קע"ח).

וכ"כ מו"ר הגאון רבי אליהו דוב וכתפוגל שליט"א בהערות לסנהדרין מהדורת עלה זית].

ועל דרך זה מצאנו שכתבו גדולי הדורות - עי' בשו"ת הרי"ם יו"ד סי' ט' (ועו"ע חידושי לפסחים דמ"ג), מהר"ם שיק יו"ד ק"ד וקכ"ט (ועו"ע מצוה ע"ח), שואל ומשיב חמישה סי' ו' בא"ד, ועי' למוה"ר יוסף ענגיל בבית אוצרו, ועי' שו"ת מהרש"ג בכמה דוכתי ממהר"ם שיק וחידושי הרי"ם.

ובמאי דקחשיב הגר"ח לרובו ככולו, תמה הגרי"ד הלוי זללה"ה דמקרא אחריתא גמרינן לה בגמ' נזיר מב, ב, עיי"ש, ועי' הרי"ם בתשובתו שנזהר מזה. ובאמת להדיא משכחנא בגמ' הוריות ג, ב שתפס לישנא דרובו ככולו בדיינים [ואמנם יעו"ש תוספתא פ"א ה"ג דנקט לשון הולכין אחר הרוב]. גם לישנא דרובו ככולו הראה הגאון המופלא רבי יהודה פרידמאן שליט"א בגמ' ב"ב קז, א בשלשה שירדו לשום דבטל יחיד במיעוטו.

(ג) אלא דלפ"ז אדרבא מתהפכת הקושיא לדעת הרשב"א דלא נתהפך איסורא להתירא, מ"ש ממיעוט דסנהדרין שמתבטל ועולה למנין.

והנה בעיקר ביטול דסנהדרין יש לתמוה הלא ניכרין זכאין ומחייבין, ובאמת מכאן הוליד הלבוש או"ח תרל"ב דמדאורייתא שפיר בטיל בניכרין (וכן נראה דעת רש"י סוכה ט, ב בסכך פסול שחבטן ועיי"ש ר"ן), והוא מן המתמיהין ועיי"ש פמ"ג.

וצ"ל דשאני סנהדרין דכולהו בני חדא בי דינא נינהו ומעורבין בעצמותן, ועל כן המיעוט בטל אף דניכרין, משא"כ חתיכות שנתערבו שאין עירובן בעצמותן אלא מפאת חסרון הכרתן, משו"ה בניכרין אין בטליו. אשר לפ"ז מבוארת היטב דעת הרשב"א לחלק בין לח ליבש, דלח שמעורב בעצמותו דמיא לסנהדרין.

מהר"ם שיק זצ"ל

The Chasam Sofer wrote teshuvos over the course of about fifty years, and it is well known that his disciple the Maharam Schick said: "I cannot discern any difference between the teshuvos the Chasam Sofer wrote in his youth and the ones he wrote in his later years, because from his mouth came forth true Torah, and the Divine spirit spoke through him in his youth as in his later years" (Rav Yosef Naftali Stern – Kiryas Chutzos, in the introduction to Derashos Chasam Sofer).

Rav Chaim Soloveitchik once commented regarding Rav Akiva Eiger: "One cannot discern any difference in level between Rav Akiva Eiger's teshuvah (vol. 1 siman 30) about counting Sefirah (via writing) which he wrote as a young chosson, and the teshuvos he wrote in his later years. We must assume that Rav Akiva Eiger gained more heights over the decades, but those are already beyond our grasp" (heard in the name of Rav Paler).

Pituchei Chosam is the introduction to Teshuvos Chasam Sofer Yoreh Deah. It was compiled by Rav Shimon Sofer, who strung together chosen pieces of his father, the Chasam Sofer, in a beautiful, flowing essay elucidating his views. The late Mattersdorfer Rav, Horav Shmcha Bunim Ehrenfeld, referred to those pieces as the "פערל ווערטער" פון די חתם סופר.

Machon Aleh Zayis recently had the privilege of publishing Pituchei Chosam as a stand-alone chibbur, with extensive notes by the world-class expert on Toras Chasam Sofer, Harav Moshe Slomiuc shlita of Brooklyn.

A central theme of Pituchei Chosam is the idea that a person must live for others, not just in gashmiyus but in ruchniyus as well. It is not enough to perfect oneself; a person must also work tirelessly to perfect others, i.e. his offspring and his talmidim. The Chasam Sofer goes so far as to say that although regarding physical needs one must prioritize himself – חייר קודמין – yet regarding spiritual needs one must put others before himself. He bases this on Rabi Akiva's statement, זה ואהבת לרעך כמוך, זה – כלל גדול בתורה – regarding other matters one does not have to equate others to oneself, but regarding Torah matters one must prioritize others.

[It is widely reported that Rav Baruch Ber told his talmidim that he gave up delving into Kodoshim for the sake of teaching his talmidim Bava Kama again and again. This is in line with the Chasam Sofer, but see Otzros Chasam Sofer to Pituchei Chosam, Aleh Zayis edition, p. 83, that Rav Moshe Feinstein (Igro Moshe Even Ha'Ezer, chelek 4 siman 26 ois 4) disagrees, holding that one should learn another seder of Shas rather than teach talmidim a seder he already knows. See also Shaarei Teshuvah (Orach Chaim siman 482) regarding two people in jail who have only one k'zayis matzah between them.]

The Chasam Sofer quotes an astonishing line from the Rambam's letter to his son Rabbeinu Avrohom (Igeres Hamussar L'HaRambam, Aleh Zayis edition, p. 91; see Dalsos Shamayim (ibid.) who cites Pituchei Chosam. See also (ibid.) p. 26):

ודע בני, כי האדם המסכן בזה העולם השפל הנבזה אין לו מנוחה בו ואשריו למי שחתמו ימיו מהרה בלא טרדת נפש

The Chasam Sofer explains this in terms similar to those of Mesillas Yesharim (ch. 1), saying that man has a clear mission in this world: he must attain shleimus hanefesh and kishron hamaaseh by allowing the intellect (שכל) to vanquish materialism (חומר). This struggle can be won in a relatively short time. If unsuccessful in overpowering his earthliness early on, he must face a long life of struggle. Fortunate is the man, says the Rambam, who wins the fight in a short amount of time and does not need to struggle long to overcome his חומר.

The question then is, if so, why do we see great men living long? The Chasam Sofer answers that in truth they accomplished their mission early on, but Hashem grants them longevity for the sake of the next generation.

Perhaps this offers new insight into the later teshuvos of the Chasam Sofer; he may have reached his point of perfection in his youth, but he continued spreading Torah

by teaching the next generation through his yeshivah, his teshuvos, his chiddushim, and his derashos.

But in Chiddushei Chasam Sofer to Meseches Gittin (55b) we see another point, echoing the sentiment cited in name of Rav Chaim Soloveitchik (above): The Chasam Sofer adds that a person who already accomplished his tikkun (חתמו ימיו מהרה) should want to continue living and serving Hashem on an even higher level:

מי שגמר תיקונו המחויב ומנדבת לבו רוצה וחפץ לעבוד ה' עוד באחריתו טוב מראשיתו אזי טוב לו חיותו.

With this he explains the enigma of the timing of עליהם כפה הר כגיגית.

Bnei Yisroel stood at the foot of Har Sinai after having experienced the great revelations at Yam Suf (על ראתה שפחה על) (הים...), and achieving their tikkun – they had reached the point of "חתם ימיו". Then Hashem raised the mountain over them and said: "If you accept the mission of doing more and reaching greater heights, מוטב, it is good for you to continue living; but if you are content with the tikkun, then שם תהא קבורתכם, you are better off just being buried here." For such people, חתמו ימיו מהרה is preferable.

The Chasam Sofer and other Gedolim spent the later stages of their lives reaching ever greater heights, perhaps indiscernible to us, but impacting the future generations.

(R-L) Rav Eliezer Silver, Rav Binyomin Paler, unknown, Rav Shmuel Ehrenfeld

